

GALLÓ KRISZTIÁN

A magyar királyi 2. pánfélshadosztály galíciai harcai

IV. rész

A szovjet főparancsnokság intézkedése alapján a Konyev marsall által vezetett 1. Ukrán Front bal szárnyán lévő 18. hadseregnek és az 1. gárdahadsereg bal szárnyán küzdő alakulatoknak Horodenka és Kolomea térségéből kellett Kolomea-Nadworna-Dolina-Skole, valamint Horodenka-Ottynia-Stanislau-Kalusz-Stryj irányába támadniuk,

szétzúzva az 1. magyar hadsereget és megte-remtve egy Munkács–Ungvár irányú támadás feltételeit. A támadás napjaul július 23-át jelölték ki.

Az ellenség már korábban is végzett tapogatódzó támadásokat a VII. hadtest állásai ellen. Július 12-éről 13-ára virradó éjjel a szovjetek benyomták a 16. gyaloghadosztály

Lupekai erdőben lévő állásait. A tartalékban lévő 2. páncélosadosztály alakulatait többször mozgósították az ellentámadásra, de a bevetés végül elmarad.¹

JÚLIUS 20-ÁN Stanislautól északra a E.J. Severgyin altábornagy vezette 74. lövészhadtest csapatai – a 147., 155. és a 276. lövészadosztály – megindították a támadásukat. Július 23-án elérték a Dnyesztert és Halicznál hidat vertek a folyón.²

JÚLIUS 21-ÉN készenlétbe helyezték a hadosztályt és július 22-ére Stanislautól keletre, a Bistrycza két partjára vezényelték. Ezen a napon a szovjetek 5-6 kilométer mélységben, mintegy 10 kilométeres arcvonalszakaszon betörték a 16. gyalogadosztály állásaiba D. Obecnél. A 7. gyalogadosztály 4. gyalogezredétől jelentették, hogy harckocsikat láttak gyülekezni az arcvonaluk előtt.³

JÚLIUS 23-ÁN már teljes erővel kibontakozott a szovjet támadás. 7 óra 50-kor a szovjet tüzérség már a magyar állásokat lőtte. A 18. hadsereg két hadosztálya (66. gárda lövészadosztály és a 24. lövészadosztály) jelentős harckocsitámogatással a Jozefowkai út mentén áttörte a 16. hadosztály állásait és a Gleboka-Targowicza vonalig szorította vissza az egységeket. Így a 7. hadosztály bal szárnyán lévő 4. ezred oldalába ill. hátába kerültek. A hadtestparancsnokság egy harckocsikkal megerősített gépkocsizó lövészadosztállyal ellentámadást tervezett a déli órákban, de ezt felfüggesztették.⁴ D. Obecnél a jelentések szerint 8-10, Jozefowkánál 4 zászlóalj támadott. 18 óra 50-kor Chlebiczyn-Lesnyn már oroszok voltak. A 7. gyalogadosztály 17. gyalogezredének jelentése szerint Ottyniában a 2. páncélosadosztály harckocsijai parancs hiányában vesztegelnek.⁵

A szovjetek további terveiben a támadás dél, délnyugati irányba történő továbbfejlesztése, Nadworna elfoglalása és az 1. magyar hadsereg kettévágása szerepelt.

JÚLIUS 24-ÉRE nyilvánvalóvá vált,

hogy Vörös előző napi parancsa, miszerint az 5. gépkocsizó zászlóalj, a 3/II. harckocsizó zászlóalj és a 2. felderítő zászlóalj Bercsényi vezetésével Garbiczról a Lupeka erdő déli sarkáig törjön, kivitelezhetetlen. Ugyanis Vörös a kért páncélosroket nem kapta meg.⁶ A szovjet támadás a 7. hadosztályt dél-délnyugati irányba szorította vissza, így csapatai összekeveredtek a 24. hadosztály egységeivel. Holoskow elesett, támogatásul egy rohamúteget kapott a hadosztály, de a helyzet tovább súlyosbodott. A 19.03. órai jelentés szerint az ellenség betört Ottyniába, estére a front a Mikulsdorf-Lazy-Babianka-Strupków vonalon húzódott.⁷

A 2. páncélosadosztály ezen a napon Stanislautól észak, észak-keletre harcolt. Bercsényi parancsnoksága alatt itt küzdött a 3/I. harckocsizó zászlóalj, a 6. gépkocsizó lövészadosztály, a 2. felderítő zászlóalj, a 6. tüzérosztály, az 52. páncélozott gépágyús légvédelmi tüzérosztály és egy utászszázad is.⁸

Az Usice Zielonai hídnál a hídfő már Oszanicáig terjedt, Jesupol pedig elesett. Majd az Usice Zielonai, a Jesupoli és a Haliczzi hídfő összeolvadt. A 2. páncélosadosztály zömmel Jesupolnál, részeivel Usice Zielonánál ellentámadást indított, amellyel nemcsak megállította a szovjet előretörést, de vissza is szorította azt.⁹ Egy Tigris-csoport bevette Cziczowot, de a Jesupoli hídfőt már nem sikerült felszámolni. A gépkocsizó lövészek a Marjanpoltól keletre lévő hídfőt támadták, betörték Milovanjéba, ahol súlyos utcai harcot vívtak a szovjet csapatokkal.¹⁰ Az Ottyniai válság miatt a harckocsizókat a nap végén elvezényelték, így Stanisluban csak az ezredtörzs Turánjai maradtak.¹¹

JÚLIUS 25-ÉN elesett Nadworna, így az 1. magyar hadsereg kettészakadt. A hadsereg-parancsnokság Bohorodczany-ból Tatarowba települt, ezzel elvesztette minden kapcsolatait a VII. hadtesttel, amely a Bystrycza-Nadwornianska nyugati partjára szorult vissza. Miután a szovjet csapatok bevették

Nadwornát, a Bystrycza-Nadwornianskán átkelve északnyugat felé nyomultak, ahol a hadtest déli szárnyát védő magyar páncélosokkal kerültek szembe, amelyeket az összes egység beérkeztéig Keményfy vezetett. Az itt lévő csapatokat két támadócsoportba osztották. Az első csoportnak a Lachowce–Dzwi-niacz–Zarzetcze–Solotwina–Markowa–Molotkow útvonalon kellett előnyomulnia, majd Molotkowlól délre védőállásokat kiépíteni. Ellenséges túlerejű támadás esetén maximum Markowától nyugatra hátrálhattak. A második csoportnak a Bohorodczany-Nadworna műúton Zurakin és Starunián át Baniától délre kellett eljutnia.¹² A további események azonban lehetetlenné teszik a terv végrehajtását. A Keményfy vezette harccsoport Cucyłowon át Wolosow ellen nyomult, egy század megszállta Kamiennát, majd elérte a Worona patak vonalát, de itt az ellentámadás elakadt.¹³ 11 óra 40 perckor a Nadworna–Stanislaw műúton már szovjet csapatok voltak, ezért egy harcokoszászlóalj a Czermiejow–Lysiecz–Bohorodczany útvonalon a Horocholina D.–Solotwina D. vonalra vezényeltek, ahol a hadtest déli szárnyát kellett biztosítaniuk. A 7. hadosztály maradványai ezalatt a páncélosok harmadával a Wolosow D.–Kamienna K. vonalon próbálták megállítani a szovjet előretörést.¹⁴

Támogatta őket az 52. páncélozott géppuska légvédelmi tüzérszázal néhány ütege is.¹⁵ Czucyłownál súlyos harcokat vívtak az előretörő szovjet csapatokkal, de képtelenek voltak megállítani a támadást. A szovjet gyalogság előzönlötte a harcokosikat, amelyekre felkapaszkodva megpróbálták megsemmisíteni azokat. A magyar harcokosizók egymás járműveit géppuskázták, illetve a járművekből kihajított kézigránatokkal tisztították meg a tankjaikat.¹⁶ Solotwina csak azért nem esett el, mert Eszes Mátyás hadnagy a kiképző zászlóalj három páncélosával (1 Tigris, 1 Pz. IV, 1 Stug III) délután a Nadwornánál átkelő szovjet zászlóaljon Molotkow felől rajta ütött

és súlyos veszteséget okozva szétverte azt. A veszteség hatására a szovjetek csak éjszaka kísérleteztek újabb előretöréssel.¹⁷ Nadworna elestével a VII. hadtest elszakadt az 1. hadseregtől és a XI. német hadtest alá került, amely vezetőjéről a Bünau csoport elnevezést kapta. Vörös Géza Bohorodcza-nyba hívta megbeszélésre a hadosztályparancsnokokat. A megbeszélés értelmében a 16. hadosztálynak a Bisztrycza mentén kellett védelemben mennie, a 7. hadosztálynak a nyugati szárnyával a Horocholinától délre lévő magaslatokat kellett megszállnia, majd előtörnie. A 2. páncélosadosztály első csoportjának a Bohorodczany-Nadworna műút mentén, a második csoportjának a Rosulna–Chyba–Zarzetcze út mentén felvonulva kellett biztosítani a hadtest Rosulnán átvezető egyetlen visszavonulási útját.¹⁸

JÚLIUS 26-ÁN a VII. hadtest 16. és 7. gyalghadosztálya, és a 2. páncélosadosztály a XI. német hadtest alárendeltségében az 1. páncélosadosztály alá került, amelyet Rauseregcsoportnak neveztek át. (A parancsnoka Erhard Raus páncélos tábornok után.)

Az éjszaka folyamán a hadosztálytörzs egységei forgalomszabályozást végeztek a Bohorodczany–Lachowcze úton át Rosulna felé özönlő csapatoknál, hogy a Kálmán és a Keményfy csoportok hajnali felvonulását lehetővé tegyék. A 7. hadosztály két tüzérszázaljal és a Horocholinától délre lévő 440-es és 351-es magaslati pontra vezényelt két – teljesen leharcolt – zászlóaljjal támogatta a támadást. A hadosztályparancsnokság álláspontja szerint a készülő támadás csak abban az esetben érheti el a célját – a Lachowcze–Rosulna út lezárását –, ha a Keményfy csoport elfoglalja a Solotwinától északra lévő Rosulnára vezető műutat, míg a Kálmán csoport beveszi az 514-es magaslati pontot. Zsedényi 7 óra körül kapta meg a jelentést a támadás megindulásáról, ekkor Kálmán alezredes csoportjához látogatott.¹⁹

A Kálmán csoport sikeresen előtört

az 514-es magaslati pontig, amelyet 11 óra 10 perckor ért el. Azonban a csoportot és a tőle keletre küzdő 7. hadosztály egységeit ellenséges támadás érte. A súlyos harcok során a Vedres féle Tigris-század két harckocsija 14 szovjet harckocsit lőtt ki fél óra alatt.²⁰ Minden bizonnyal itt harcolt Lavrencsik István a 3/I. harckocsiszázalój 4. századának lövegirányzó honvédje, aki Tigrisével 8 harckocsit, több ágyút és számtalan csapatszállítót lőtt ki, ezáltal megállítva az ellenséges páncélososzlop előretörését. Tettéért a legmagasabb kitüntetést, a Magyar Arany Vitézségi Érmert kapta.²¹ A 17. gyalogezred alakulatai leszorultak a 440-es magaslati pontról, előbb Horocholinába majd a várostól északnyugatra hátráltak.²² A Kálmán csoport itt egy ellentámadással próbálta megakadályozni, hogy a szovjet csapatok elérjék a Lachowczei útvillát.²³ Azonban a szovjet támadás hatására nemcsak a 7. hadosztály csapatai, hanem a Bohorodczanytól keletre küzdő 16. hadosztály is meghátrált és így a Kálmán csoportot az átkarolás veszélye fenyegette. Lachowczenál Székely százados bevetette az ott lévő Zrínyi-rohamüteget, valamint a rendelkezésére álló harckocsikat, de a gyalogság támadását így sem sikerült megállítani. Kálmánékat ezért a Lachowczei hídfő védelmére visszavonták. Kora délután heves tüzérségi tűzfedezet alatt szovjet géppisztolyos egységek nyomultak be két oldalról Lachowczéba. A hadosztálytörzs Rosulnára vonult, Zsedényi 18 órakor Lachowcztól 2 kilométerre nyugatra, a 417-es magaslati pontnál létesített új harcálláspontot, míg Székely az átkarolt településen estig irányította a harcot, majd a teljes felszerelést kimentve és a hidat felrobbantva visszavonult.²⁴

Keményfy csoportja elérte a támadási célt, Solutwina északi részét, de a városban már ellenséges erők voltak. A csoporttal a parancsnokság elvesztette a kapcsolatot, de Sauwant ezredes a hadosztályhoz beosztott összekötő törzs parancsnoka hírt hozott ró-

luk, miszerint az egység elérte Solutwinát, de a felrobbantott híd, az erősen aláaknázott terep és az erős ellenséges erők megállították az előrenyomulást, így a folyó északi partján védelembe mentek át a támadó csapatok.²⁵

11 óra 50 perckor Vörös a Lachowczei törzsszálláson Zsedényit és Adonyit tájékoztatta a további tervekről. A páncélosadosztály Solutwinai csoportjának DK. – K. felé, a Zurakinál lévő csoportnak DK. – D. felé kellett biztosítania estig, éjjel a Solutwina–Zarzetcze–Dzwiniacz–Rosulna K–Chmielowka vonalat kellett megszállnia. A 7. hadosztálynak a Solutwina–Kozmacz vonaltól Ny-ra, a 16. hadosztálynak ettől É-ra kellett védelembe mennie, 27-én ezek mögött kellett volna gyülekeznie a páncélosadosztálynak. Mivel Adonyi kijelentette, hogy a 7. hadosztálynak legalább egy nap hadművelési szünetre van szüksége, hogy rendezze sorait, Zsedényi vállalta, hogy a páncélosadosztály csapatai fogják védeni a Solutwina É.–Dzwiniacz–Rosulna K.–Chmielowka vonalat 27-én estig, így a gyalogadosztálynak módja lesz mögötte rendezni a sorait.²⁶ 19.30-kor az ellenség már aknavetőkkal lőtte Rosulnát, ahol a hadosztályparancsnokság is tartózkodott.²⁷ A beérkező Székely Ákos irányításával éjszakai harcok folytak itt, amelyek során házról-házra kellett kiverni a betörő szovjet csapatokat.

A hadtestparancsnokság értékelése szerint: „A 2. páncélosadosztály önfeláldozóan, szívós harccal biztosította a vivot a hdt. D. szárnyán.”²⁸ Azzal hogy a hadosztály egész napos szívós küzdelemben feltartóztatta a szovjet csapatok előretörést, lehetővé tette hogy a gyalogság teljes felszerelésével visszavonuljon.

Északon a Bercsényi-csoportot Uhri-nowtól keletre erős ellenséges tüzérségi majd harckocsitámadás érte, a túlerő elől Jam-nicától 1 kilométerre délre szorultak vissza. A csoport felett a németek átvették az irányítást azzal a céllal, hogy Stanislautól északra

mindenáron tartsák az állásaikat. 19 óra 30 perckor Bercsényi jelentette, hogy parancsot kapott a kivonásra és a hadosztályhoz való csatlakozásra. A hadosztályparancsnokság, mivel az ellenség már elérte a Lysiec–Bohorodczany utat, a Stare Bohorodczany–Sadzawa–Rosulna útvonalat jelölte ki számukra a visszavonulásra.²⁹ Stanislauban is súlyos volt a helyzet: Partizánok támadták a visszavonuló alakulatokat, a szovjet tüzéség már a várost lőtte, az állomást és a repteret felrobbantották a visszavonuló csapatok, a felgyújtott raktárakat pedig a lakosság fosztogatta. Bercsényi vezetésével éjjel gyalogmenetben kivonultak a hadosztály itt lévő alakulatai – 6. gépkocsizó lövészászlóalj roncsai, utászok, árkászok, akiknek már gépkocsijuk sem volt.³⁰ A várost támadó 1. gárda hadsereg 18. gárda lövészhadteste átcsoportosította erőit. A 151. és 161. lövészhadosztály – megerősítve a 237. lövészhadosztály részeivel – Bisztryca–Nadwornianska irányába tört előre, hogy délről fenyegetse Stanislaut.³¹

A Wolff-csoport ezalatt áttörte az ellenség gyűrűjét Kalusz irányába és elérte No-wiczát. A németektől kapott parancs értelmében el kellett foglalnia Dobrowlany és Nowicza községeket, hogy a Kalusznál körülvárt német csapatok visszavonulását biztosítsa. Erősítésként megkapta az 561. német páncélvadász zászlóalj egy századát.³²

JÚLIUS 27-ÉN Von Bünau a Lukwa patak mentén új védelmi vonalat akart kiépíteni, ez a cél azonban már irreális volt, hiszen itt már csak az utóvédek álltak harcba, ezért új célként a Stryj városától délre fekvő területet jelölte ki.

A szovjet előrenyomulás folytatódott: 16 órára a 237. lövészhadosztály bevette Chryp-lint, és Czerniejownál átkelt a Bisztryca–Nadwornianskán. A 161. lövészhadosztály az Iwaniowka–Radcza–Lysiec útvonalon haladt, hogy nyugatról indítson támadást a város ellen. A 151. lövészhadosztály Radczán át Bohorodczany ellen vonult. A V. I. No-vo-

zsilov ezredes vezette 161. lövészhadosztály erői délről betörték Stanislauba, ahol elkezdett harc bontakozott ki. Különösen az 561. lövészrezd keveredett a város pályaudvarának környékén súlyos összecsapásokba. Ám a több irányból támadó szovjet csapatok fokozatosan kiszorították a védőket.³³

Ekkor már a 20. gyaloghadosztály is csatlakozott a VII. hadtesthez, amelynek parancsnoka, Vörös Géza a németek parancsát megtagadva, új visszavonulási utasításokat adott. A 7. hadosztálynak Jasien társágéból Osmaloda–Németmokra felé, a 16. hadosztálynak Perhinskóból Zakla, majd Wyskow, végül a Tornyai-hágóhoz, a 20. hadosztálynak Dolinára, majd Mizum térségébe kellett vonulnia. A 2. páncélos hadosztálynak Pere-hinsko, Rosulna és Krasna területén – súllyal északon – kellett fedeznie a gyaloghadosztályok visszavonulását majd Dolinára vonulnia.³⁴ A páncélos hadosztály a Zarzece É.–Dzwiniacz D.–Rosulna K. 2 km Chmie-lowka K. vonalon fedezte a hadtest alakulatainak visszavonulását, a szovjet csapatok folyamatos nyomás alatt tartották őket, különösen Dzwiniacznál voltak erős támadások. A visszavonulás körülményeit jelzi, hogy Hegedűs Kálmánnak, az 52. páncélos légvédelmi gépágyús tüzeosztály tisztjének parancsa volt arra, hogy akár pisztollyal is tegye szabaddá az utat a páncélosoknak.³⁵ 14 órára súlyos harcok során a hadosztályt nyugati irányba visszavetették, az alárendelt gyalogsági alakulatoknál pánik tört ki, így csak a Krasnától délre lévő útélágazásnál sikerült megkapaszkodniuk a páncélosoknak.

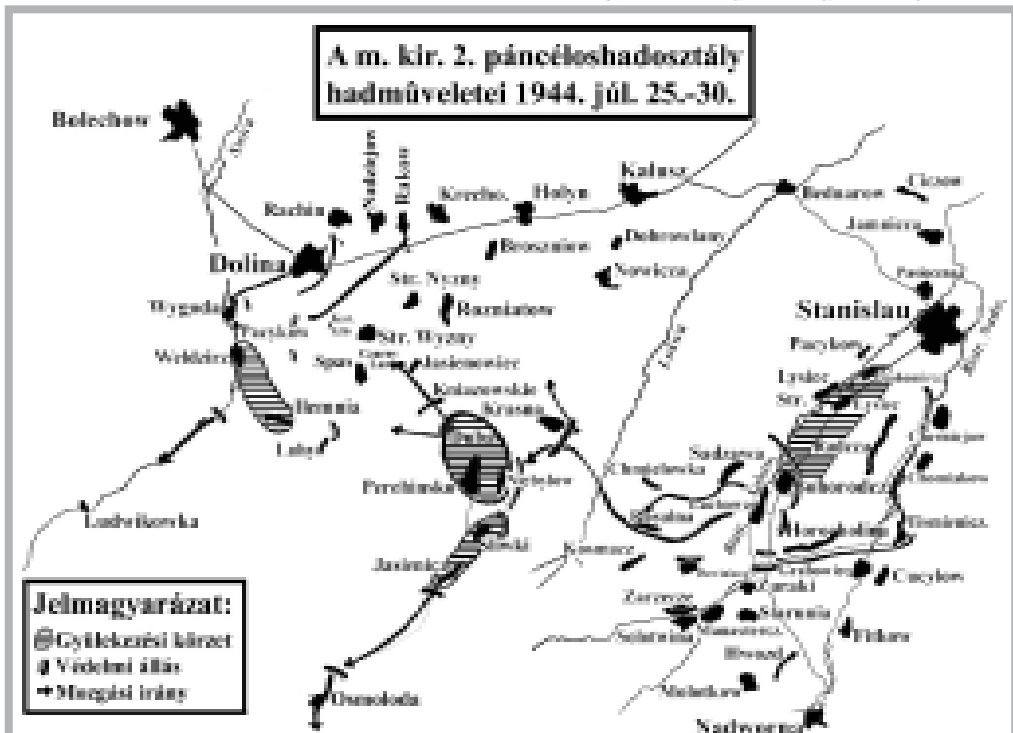
A Lukwa patak egy hídjánál különösen súlyos harcok folytak. Székely Ákos vk. százados a hadosztályparancsnokság előretolt harcálláspontján hősiessen küzdött az átkarolást megkísérlő szovjet csapatok ellen, majd a törzs bekerítése után megszervezte a kitörést. Az ellentámadásra induló páncélosok közül az élen haladóra felkapaszkodott, és személyesen irányította őket. Miután a járművet

kilőtték, leugrott és gyalog vezette a csapatokat. Ekkorra az út menti árkok egyik felében szovjetek, a másik felében magyar katonák voltak. Az itt kialakuló harcban jobboldali mellkaslövést kapott. A súlyos vérzés ellenére az árokparton fekvő tovább irányította a küzdelmet, míg az általa odarendelt két 105 mm-es Göring tarack tüze meghátrálásra nem készítette az ellenséget. Ekkor a hátraszállítására küldött páncélosra ugyan ráfeküdt, de ezután ismét átvette a támadás vezetését, ami alatt újra megsebesült. Mire végre hátravitték, már nyolc sebből vérzett. Ezért, valamint a már többször említett utóvédharcaiért, megkapta a legmagasabb katonai kitüntetést, a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érmét.³⁶ 18 óraker a Sliw-kitől és Niebylowtól keletre lévő erdőkből újabb támadás érte a hadosztályt.³⁷Ezt még sikerült megállítani, de a második támadás során már Sliwkibe is betörték a szovjetek.³⁸

Bercsényiek csoportjához Starij Lysiec előtt a 3/II. harcokszázalóalj részei csatlakoztak, a faluban azonban már szovjet partizánok voltak. Az oszlop megkísérelte az áttörést, amely során teljesen szétszóródtak a csapatok, Bercsényi pedig partizánok fogságába esett, akik miután becsületszavát adta, hogy többé nem harcol ellenük, elengedték.³⁹ A több részre szakadt csoport igen nagy anyagi és személy veszteségek árán Czarny Lesen át nyugati irányba kivágta magát.⁴⁰

A folyamatos, súlyos utóvédharcok, támadások és ellentámadások során a hadosztály egységei nagy veszteségeket szenvedtek. Krasnán a hadosztály már csak 10 harcokszíval, 1 és ½ lövészszázaddal és a 6. gépvontatású tüzérosztállyal rendelkezett. A harcokban eltűnt Ambrózy Zoltán a 2. páncélos utászszázalóalj parancsnoka is.⁴¹

Vörös a hadosztály teljesítményét a következőképpen értékelte: „*Le kell szögez-nem, hogy ezen a napon a 2. pc. ho. önfeláldozó,*

*bősies harca volt az, ami meggátolta, hogy a hdt. sorsa megpecsételődjék.*⁴²

JULIUS 28-ÁN a hadosztály újra a XI. német hadtest alárendelésébe került. A csapatok a Duba–Kniazowskie–Stutyn–Wyzny útvonalon hátráltak. Egy részüket a Spas–Ilemnia–Weldirz–Ludowikowka településen átvonulva tervezték utóvédként bevetni, míg egyes alakulatokat Dolina védelmére kívánták felhasználni a németek. Estére a Kat 559-es hárp.–Pod Borem északnyugat–Rakow délnyugat–Krechowice vonalon próbálták megkapaszkodni a csapatok.⁴³ Kalusz végleg elesett, és a Kalusz–Dolina műút mentén előnyomuló szovjet 18. gárda lövész hadtest este már Poljo és Holyn birtoklásáért küzdött.⁴⁴ A szovjet 18. hadsereg július 23. és 28. között az Ottynia és Nadworna birtoklásáért vívott harcokban 4000 foglyot és jelentős hadizsákmányt ejtett.⁴⁵

JULIUS 29-ÉN az egységek maradványai elkecseregett harcokat vívtak Dolinánál. A szovjet 18. gárdahadtest csapatai az éjszaka folyamán Krechowicenél áttörték a hadosztály állásait és bevették Rakowot, Nadziejowot és Rachint.⁴⁶ „Dolinánál az ellenállás megtört.”⁴⁷ Délen elesett Luhy, Weldzirz és Ilemnia. A hadosztály többfelé szakadt, egy része Dolinánál harcolt, másik része pedig Zakláig hátrált, majd megkapta a parancsot a kivonásra Iza és Herincze körzetébe, egyes alakulatok pedig már átlépték a határt.

JULIUS 30-ÁN a 18. hadsereg elfoglalta dolinai vasútállomást, és fokozatosan teret nyert a városban.⁴⁸ A páncélosok maradványa a Swica nyugati partjára szorult, ahol már a XLVIII. német páncélos hadtest építette az új állásait. Bolechow előterében súlyos harcokat vívtak, amelyek során már a benzinhány is erősen érezte a hatását.⁴⁹ De harcok továbbra sem csitulak. Konyev marsall így írt erről: „Öt napon át, július 31-től aug. 4-ig, különösen elkecseregett harcok folytak Dolina és Vigoda körzetében. Az ellenség, hogy

*biztosítsa az 1. páncéloshadsergének visszavonulását nyugat és délnyugat felé, öt hadosztálynyi erővel – köztük a 8. páncélos hadosztállyal és a 2. magyar páncéloshadosztállyal- végrehajtott rohamokkal próbálta visszaszerezni a Magyar Alföldre vezető dolina-ludvikovkai utat. Négy-napos elkecseregett harcban a német csoportosítás Dolina környezetében elvérzett. 1944. augusztus 4-én az ellenség Dolina-Bolehov körzetéből kénytelen volt megkezdeni a visszavonulást nyugat és délnyugat felé.*⁵⁰

JULIUS 31-ÉN dél-délnyugati irányba próbáltak áttörni Dolinán a hátráló német-magyar csapatok. A harcokcsikkal megerősített gyalogság kiverte a szovjet erőket a településről. A Swica folyó mentén különösen kemény harcok folytak. Szovjet részről a harcokban a 351., 24., és a 226. lövészhadosztály csapatai vettek részt.⁵¹

A város környékén elesett Keményfy Zoltán ezredes, a 3. gépkocsizó lövész ezred parancsnoka és a harcokcsikk zöme is itt maradt.⁵² Székely Lászlót már Munkácsról hívta Zsedényi, akinek Székely jelentette az üzemanyaghiányt, valamint hogy a megmaradt alakulatok közül a 2. felderítő zászlóalj, egy tüzérosztály és egy gépkocsizó lövész zászlóalj van bevezethető állapotban.⁵³

Augusztus 5-én már Stryj is elesett. A szovjet főerők a Drahobieci olajmezők felé törtek, így az 1. magyar hadsereg a Hunyadi állásban meg tudott kapaszkodni. Augusztus 15-én pedig befejezte az offenzívát az augusztus 5-én alakult 4. Ukrán Front, így rendezni lehetett a vonalakat. A 2. páncélos hadosztály teljesen leharcolt alakulatai aug. 1-től Iza és Herincze területén gyülekeztek, mint a hadseregtartalék.⁵⁴ A túlélők a Ve-recke-hágó irányába vonultak. A VII. hadtest ezredei már csak egy-két századnyi erőt képviseltek ekkor.⁵⁵

Tanulságok, veszteségek

A július 23-i szovjet áttörést követően a páncélos hadosztálynak kellett mindvégig fedezni a szétvert VII. hadtest alakulatainak visszavonulását. Mivel a hadosztály a támadás idején éppen felvonulóban volt Stanislaw térségében, az alakulatait részenként vetették harcba, így azonban a lassú felmorzsolódás várt rájuk. Különösen kitűntek a harcokban a Vedres- és Tarczay-féle két nehézharckocsi század Tigrisei. A harckocsi vastag (66–100 mm) páncélzata és 88 mm-es lövege, párosulva a kitűnő magyar személyzettel, számos szovjet harckocsival végzett. Azonban kiütöttek a tank hiányosságai is. A motor és a futómű túlterheltségéből adódó gyakori meghibásodások, párosulva a javítóeszközök, vontatók és alkatrészek hiányával, arra kényszerítették a magyar harckocsizókat, hogy járműveiket megsemmisítsék. Az állandó utóvédharcok és bekerítések miatt az üzemanyag-utánpótlás gyakorlatilag megszűnt, így újabb harckocsikat kellett a legénységnek felrobbantani. Több harckocsi ragadt a sárban, vagy akadt el az olyan vízfolyásoknál, amelyeknek kis teherbírású hídja egyszerűen nem bírta el a nehéz páncélosokat. Mindössze 3 üzemképtelen Tigris jutott el a Kárpátokba, ezeket Németországba küldték javításra, de ezeket többé már nem kapták vissza.⁵⁶

Nem minden harckocsit sikerült megsemmisíteni. A visszavonuló egységek számos Turán épségben hagytak hátra, ezeket a szovjetek Kolomeába vitték, és díszmenetben felvonultatták őket.⁵⁷

A VKF augusztus 9-i jelentése szerint a következő járművek maradtak meg: 14 darab Toldi, 40 db Turán 40+14 darab egyéb alakulatoknál, 14 db Turán 75+3 darab a 7. hadosztálynál, 9 db Pz. IV., 3 db Pz. VI., 1 darab Stug III., 24 darab Nimród, 12 darab Csaba.⁵⁸ A látszatra nagyszámú páncélos állomány azonban igen csekély erőt takart. A harckocsik nagy része ugyanis tönkrement, illetve nagyjavításra szorult. A veszteség 40 közepes és 35 nehéz Turán, 3 Pz. IV.,

7 Tiger, 14 Nimród és nagyszámú Toldi könnyűharckocsi, Stug III. rohamlöveg és Csaba páncélgépkocsi.⁵⁹ A 3/1. zászlóaljnak például 3 Nimródja és 10 egyéb harckocsija maradt.⁶⁰ A személyi veszteség: 17 tiszti és 109 legénységi halott, 61 tiszti és 551 legénységi sebesült.⁶¹ Az eltűntek és a fogságba esettek száma ismeretlen. Elesett többek között Keményfy Zoltán a 3. gépkocsizó lövészezred parancsnoka. Eltűnt Ambrózy Zoltán alezredes a 2. páncélos utász zászlóalj parancsnoka. Bercsényi László ezredesnek pedig az idegei mondták fel a szolgálatot.

Összességében a páncélos hadosztály a hadtest utóvédjeként teljesítette feladatát, az önfeláldozó harcok során azonban teljesen felmorzsolódott. Maradványait Huszttól keletre, majd Ökrösmezőre vonták össze. Itt érte őket az új menetparancs, amely célállomása Erdély volt.

Utószó

Amikor a témát választottam – a harckocsik és a páncélos harcászat iránti érdeklődésemem túl – az foglalkoztatott, hogy a legjobban felszerelt magyar páncélos hadosztály milyen teljesítményre volt képes 1944-ben, amikor a szövetséges főlény már minden fronton elsöprő volt. Azt hiszem, hogy a tanulmány elolvasása után elmondható, hogy a magyar katonák nem vallottak szégyent, minden negatív körülmény ellenére sem.

Áprilisban a harckocsizók lelkesen, önbi-zalomtól fűtve vetették be magukat a harcba. Ennek is köszönhető, hogy sikerült elfoglalni Nadwornát. A támadás későbbi szakaszában a fáradtság, a nagy veszteségek, az utánpótlás akadozása, az ellenség számbeli és technikai főlénye azonban megtörte ezt a lendületet. Különösen szomorú volt látni és tapasztalni, hogy a magyar gyártmányú harckocsik vagy teljesen esélytelenek az ellenséges harckocsik

ellen (Toldi, Turán 40), vagy csak rendkívüli körülmények között képesek elpusztítani azokat (Turán 75). Ez a keserű tapasztalat súlyos morális válságot okozott a katonák körében, amely április végétől már erősen rányomta bélyegét a hadosztály teljesítményére. A május-júniusi átképzés és átfegyverzés a német harcokcsikra, döntő változást hozott ezen a téren. A korszerű harceljárások és harcjárművek visszahozták a páncélosok önbizalmát. A katonák bebizonyították, hogy megfelelő technikával nemcsak méltó ellenfelei a szovjet harcokcsizóknak, hanem felül is múlják őket.

A július-augusztusi harcokban ugyan nem mutathatta meg teljes erejét a hadosztály, mivel részenként, a kellő utánpótlás biztosítása nélkül vetették be őket a túlerőben lévő ellenséggel szemben, de a kitartásuk így is példamutató volt. Mindvégig ők képezték a VII. hadtest utóvédjét, a helyállásuknak és önfeláldozásuknak köszönhetően számos magyar katona menekült meg. Azonban ennek nagy ára volt, hiszen a tavaszi harcokban amúgy is nagy veszteségeket szenvedő, és csak kevés pótlást kapó hadosztály teljesen felmorzsolódott. Személyi állományának és járműveinek döntő többsége odaveszett a súlyos harcok során.

Amikor augusztus 23-án Románia kiugrott a háborúból, a 2. páncélos hadosztály is új feladatot kapott. A 2. magyar hadsereg kötelékében Erdélybe vezényelték. Itt a szovjet és román csapatok ellen küzdve szintén helyállt. Különösen a Tordai csatában nyújtott kimagasló teljesítményt. A maradványait a magyarországi harcok során még többször bevetették, míg végül 1945 tavaszán a túlélők Ausztriában fogságba kerültek.

De bárhol is küzdött a hadosztály, mindenhol bizonyította, hogy a magyar harcokcsizók méltóak az ősök – a magyar huszárok – hírnevéhez.

JEGYZETEK

¹ *Tapasztalati jelentés a 2. pc. ho. 1944 IV. 13.-VIII. 1. közti harcairól.* Hadtörténeti Levéltár (HL.) Mikrofilmtár VKE. 634/el.n. hdm. csf.-1944 (Továbbiakban: Tapasztalati jelentés) 18–19.

² A.A. GRECSKO: *A Kárpátokon át.* Budapest, 1977. (A továbbiakban: Grecsko) 23.

³ *7.gy.ho. harctudósítása 1944. VI. 3. – VIII. 26.* HL. 9. doboz.

⁴ *Harcleírás a VII. hadtest 1944. VII.23. – 31.-ig tartó harcairól* – Vörös Géza hadtestparancsnok HL. 9. doboz. (a továbbiakban: Harcleírás) 20.

⁵ Harctudósítás II. 63–65.

⁶ Harcleírás 4.

⁷ Harctudósítás II. 73.

⁸ Tapasztalati jelentés 20.

⁹ *VI. hdt. harctudósítása 1944 júl. 24. – aug.11.* HL. 1. doboz 1. magy. hds. 7–.

¹⁰ Tapasztalati jelentés 20.

¹¹ KEMÉNY GYÖRGY: *Egy páncélos hadnagy naplója az 1944-es galíciai és dél-erdélyi harcokról valamint az angol hadifogságról 1944–1945.* HL. Tanulmánygyűjtemény (Tgy): 3216. (A továbbiakban: Kemény) 38.

¹² Harcleírás 10. mell.

¹³ Harctudósítás II. 77.

¹⁴ Harcleírás 6.

¹⁵ LUDVIGH GYULA: *A magyar királyi 52. páncélozott légvédelmi gépágyús osztályának egyik ütegparancsnokának naplója 1944 ápr.7. – máj.2.* HL. Tgy.: 3498. Utóirat: 5.

¹⁶ Kemény 45.

¹⁷ *2. páncélos hadosztály harctudósítása VII. 26.-áról.* HL. 9. doboz (a továbbiakban: Pc. napló) 1.

¹⁸ Harctudósítás II. 78.

¹⁹ Pc. napló 1.

²⁰ Kemény 45.

²¹ *Honvédségi Rendeletek* 1945. 5. szám

²² Harctudósítás II. 78.

²³ Pc. napló 2.

²⁴ Pc. napló 4.

²⁵ Pc. napló 3.

²⁶ Pc. napló 3.

²⁷ Harctudósítás II. 80–81.

²⁸ Harcleírás 7.

²⁹ Pc. napló 3–4.

³⁰ Kemény 40–41.

- ³¹ Grecsko 24.
- ³² Pc. napló 2–3.
- ³³ Grecsko 24–26.
- ³⁴ JOLSVAI VIKTOR: A Magyar Királyi I. Honvéd Hadsereg története. In: Dálnoki Veress Lajos (szerk.): *Magyarország honvédelme a II. világháború előtt és alatt*. 1920–1945. II. kötet München, 1972–74. (a továbbiakban: Jolsvai) 213.
- ³⁵ Harctudósítás II. 83.
- ³⁶ ILLÉSFALVI PÉTER–KOVÁCS VILMOS–MARUZS ROLAND: *Vitézségért – A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Éremmel kitüntetettek a második világháborúban*. Budapest, 2001. 47.
- ³⁷ Harcleírás 8.
- ³⁸ Harctudósítás II. 82.
- ³⁹ Kemény 40–41.
- ⁴⁰ Pc. napló 4.
- ⁴¹ Kemény 47.
- ⁴² Harcleírás 9.
- ⁴³ Harcleírás 9.
- ⁴⁴ Grecsko 36.
- ⁴⁵ I. SZ. KONYEV: *Egy frontparancsnok feljegyzései*. 1943–1945. Budapest, 1983. (a továbbiakban: Konyev) 208.
- ⁴⁶ Grecsko 36.
- ⁴⁷ SZÉKELY LÁSZLÓ futólagos feljegyzései 1944 VII. 24. – X. 15 4. In Székely László: *Az I.m.bds. hadműveletei 1944 március végétől október 15-ig*. HL. Tgy. 3297 (a továbbiakban: Székely)
- ⁴⁸ Konyev 208.
- ⁴⁹ Jolsvai 216–218.
- ⁵⁰ Konyev 208.
- ⁵¹ Grecsko 37. és 43.
- ⁵² KÁLMÁN DÁNIEL: A M. Kir. Honvédség a 2. világháborúban. HL. Tgy. 2779. 236.
- ⁵³ Székely 4.
- ⁵⁴ CSIMA JÁNOS: *Adalékok a Hortly-hasereg szervezetének és tevékenységének tanulmányozásához*. 1938–1945 Budapest, 1961. 233.
- ⁵⁵ *Tájékoztató a katonai helyzetről*. VKF 1. oszt. HL. Mikrofilmtár VII. 29.
- ⁵⁶ Kemény 51.
- ⁵⁷ GOSZTONYI PÉTER: *A magyar honvédség a második világháborúban*. Budapest, 1992. 157.
- ⁵⁸ VKF Tájékoztató VIII. 9.
- ⁵⁹ SZABÓ PÉTER–SZÁMVÉBER NORBERT: *A keleti hadszíntér és Magyarország*. 1943–1945. Debrecen, 2003. 70.
- ⁶⁰ Csernavölgyi Antal: *Az aranycsillag rabjai*. II. kötet, HL. Tgy. 3156. 233.

A FOTÓALBUM MAGYARORSZÁG ELSŐ ÉS UTOLSÓ GŐZMOZDONYJAVÍTÓ-MŰHELYÉNEK, AZ ISTVÁNTELEKI JÁRMŰJAVÍTÓNAK A MINDENNAPIAIBA NYÚJT BEPILLANTÁST. A MŰVÉSZI KÉPEKET MAGYAR ÉS ANGOL NYELVŰ KÍSÉRŐSZÖVEG EGÉSZÍTI KI.